

Банковият сектор – възможности и предизвикателства

Димитър Радев
Управител на
Българска народна банка

По традиция в началото на календарната година правим обзор на постигнатото в банковия сектор през изминалата година и очертаваме възможностите и предизвикателствата през новата година.

Ковид кризата продължи да поставя банковия сектор пред сериозен тест и през 2021 година. За разлика от стрес тестовете през 2016 и 2019 г. резултатите от този тест не бяха хипотетични, а дадоха реална оценка за състоянието на сектора и за капацитета му да работи при силно неблагоприятни условия. Тази оценка може да бъде обобщена по следния начин: *българските банки не само не бяха отслабени по време на пандемията, но влизат в 2022г. с показатели по-добри или в най-лошия случай съвместими с показателите в началото на пандемията*, включително по отношение на капитал, ликвидност, качество на активите и доходност. По последни данни за 2021г. общата капиталова адекватност е 22.4%, а отношението на ликвидно покритие е 325.4%, т.е. над средните за Европейския съюз. В същото време, брутният размер на необслужваните кредити и аванси продължи да намалява, а печалбата се доближи до исторически високите си равнища от 2019г.

Краткото обяснение за тези резултати е, че *банковият сектор беше добре подготвен да работи в сложна и трудна макроикономическа среда*, каквато беше средата през последните две години. Това позволи на банковия сектор да има различен фокус от този, който имаше по време на глобалната финансова криза през 2008г. или по време на локалните проблеми в сектора през 2014г. При тези предишни епизоди банковият сектор беше ангажиран основно с решаването на проблеми вътре в сектора. При ковид кризата от последните две години банковият сектор беше ангажиран не със собствените си проблеми, а основно с облекчаване последствията от кризата за бизнеса и домакинствата и впоследствие с възстановяване и ускоряване на икономиката.

В този смисъл, *ковид кризата легитимира важна качествена промяна в позицията на банковия сектор - от източник на проблеми в миналото, във важен фактор за тяхното решаване през последните години*. Показателно е, че банковият сектор абсорбира и изпълни успешно и без сътресения антикризисния пакет от мерки, одобрен от БНБ възлизащ на около 9% от БВП, както и мораториум върху плащанията по кредити от бизнеса и домакинствата. В същото време, кредитната активност не само не стагнира, а се увеличи. Кредитите за бизнеса и домакинствата по последни данни от паричната статистика за 2021г. нараснаха съответно с 4.1% и 12.5% на годишна база.

Добрите оперативни резултати бяха подкрепени с напредък по важни стратегически задачи. През октомври 2021г. беше отбелязана една

година от присъединяването на страната към Европейския банков съюз като пълноправен член. Оценката за това участие както от страна на ЕЦБ, така и на БНБ е еднозначно положителна. Тази оценка трябва да се разглежда извън тесния контекст на банковия сектор. *Първо*, тя показва, че *България може да бъде успешен и пълноправен участник в институции на еврозоната*, като се има предвид, че Банковият съюз е първата такава институция, в която страната участва; и *второ*, тя е *добър пример за институционално развитие, който трябва да се следва в среда на все още сериозни институционални дефицити*.

През 2021г. отбелязахме една година и от включването на лева в Европейския валутен механизъм. *Това участие потвърждава и допълнително легитимира валутната стабилност на страната*.

Друг важен стратегически ракурс е продължаващият процес на консолидация в нашия банков сектор. Този процес следва глобални тенденции за търсене на оптимизации в структурата и ефективността на банковия сектор на фона на засилена конкуренция и натиск от нови доставчици на финансови услуги, както и растящи разходи за спазване на регулаторни и законови норми.

Независимо от трудната и сложна среда, породена от пандемията, през 2021г. беше обявена най-голямата като размер и цена сделка по придобиване в нашия банков сектор. Подобна сделка е *най-точната пазарна оценка за състоянието на банковия сектор и неговата привлекателност за стратегически инвеститори*.

Следователно, секторът запази много добра кондиция и премина успешно през досегашния период на пандемията. Сега фокусът трябва да е насочен към справяне с предизвикателствата на 2022г. без да губим стратегическия контекст, а именно процеса на присъединяване на страната към еврозоната, в който банковият сектор ще играе ключова роля.

Като цяло *очакваме макроикономическата среда през 2022г. да бъде малко по-благоприятна, но не по-малко предизвикателна*. Въпреки че сме в разгара на поредния пик на ковид кризата, очакваме в рамките на годината затихване и отслабване на негативните здравни ефекти и съответно смекчаване и повече гъвкавост при прилагане на ограничаващи икономическата активност мерки. Подобно развитие ще благоприятства подобряването на стопанската среда.

От друга страна, банките ще бъдат изправени пред ситуация на *повишена динамика в рисковете, свързани с балансовата стойност на активи и пасиви и доходността*. Тази динамика ще зависи основно от развитието на макроикономическите процеси в Европа и в по-глобален аспект и в очакваните промени в действията на водещите централни банки. Оттеглянето на стимулиращата парична политика, характерна за последните години, ще става видимо чрез обръщане на лихвения цикъл. Тези процеси, които глобално ще протичат с вариращ интензитет и

различни инструменти на централните банки, в голяма степен ще формират финансовите условия и в нашата страна.

В контекста на очертаващите се глобални макроикономически процеси, инфлацията ще продължи да бъде обект на специално внимание. *Темпът на нарастване на цените у нас през 2022г. очакваме да достигне пик на годишна база в рамките на първото полугодие, а в края на годината отново на годишна база да спадне под отчетения към декември 2021г.* Конкретните номинални равнища на общия ценови индекс ще зависят от комбинираното влияние на анти-инфлационни и про-инфлационни фактори, включително от динамиката на цените на енергоносителите на международния пазар, както и на цените на храните.

Очакваме предстоящите дискусии по приемането на бюджета за 2022г. да дадат допълнителни индикации за развитието на макроикономическите процеси в страната. В този смисъл, важни за банковия сектор теми са: годишната и средносрочната макроикономическа рамка; равнището и управлението на дълга; политиката на доходите; както и равнището и управлението на т. нар. „условни задължения“ в енергетиката, транспорта и социалното осигуряване.

В контекста на така очертаващите се глобални и локални макроикономически процеси и все още съществуващите открити въпроси, банковият сектор ще бъде поставен пред необходимостта да балансира през 2022г. между възможностите за разширяване на кредитната дейност, резултат от очакваното подобряване на стопанската среда, и зоните на икономическа несигурност, произтичаща основно от развитието на инфлацията и все още непреодолените рискове, свързани с пандемията. *Основен критерий за постигането на оптимален баланс за всяка една банка ще бъде запазването и дори подобряването на качеството на активите.*

От своя страна БНБ има готовност, както и досега, да приложи пълния набор от мерки, в рамките на своя мандат, за смекчаване и неутрализиране на проявлението на рискове по отношение на банките. Водещата цел на тези мерки е *запазване и допълнително укрепване на капиталовите резерви и високия капацитет на банките за поемане на загуби* от потенциално влошаване на кредитните портфейли и гарантиране запазване на стабилността на системата, включително при по-неблагоприятни от очакваните икономически и финансови развития във външната среда.

През 2021г. БНБ на два пъти увеличи нивото на антицикличния капиталов буфер, което така ще достигне 1.5%, и потвърди нивото на буфера за системен риск в размер на 3%. БНБ ще продължи да изисква поддържане на адекватни капиталови буфери в банките срещу потенциални загуби, произтичащи от реализация на цикличен системен риск. Този риск понастоящем произтича основно от активното жилищно кредитиране на домакинствата, както и кредитирането, обезпечено с търговско недвижимо имущество. *На този етап, фокусът ще продължи да бъде върху прилагането на макропруденциални мерки, насочени към капитала на*

банките, но БНБ е готова при необходимост да приложи и допълнителни мерки, включително свързани с кредитирането, дефинирани по отношение на кредитополучателите.

В по-стратегически план, БНБ вече мобилизира сериозни усилия в проекта за въвеждане на еврото в България. Задачите по пътя към изпълнение на тази цел надхвърлят банковия сектор, но силно ще ангажират и банките.

Динамиката на политическия цикъл през 2021г. доведе до институционално-работна пауза в процеса, в национален план. Сега са налице всички фактори за неговото възстановяване чрез *възобновяване на дейността на Координационния съвет за подготовка на България за членство в еврозоната; и институционализиране на Плана за въвеждане на еврото.* Проектът на този план, приет от Координационния съвет на 30.06.2021г., вече премина през формалната процедура на публична обществена консултация и междуведомствено съгласуване и има подкрепата на нашите външни партньори.

Независимо от забавянето на формалния процес, БНБ остана институцията, която продължи да работи активно по всички направления, свързани с присъединяването към еврозоната, попадащи в периметъра на отговорностите ни. За тази цел създадохме необходимата вътрешна организация на работа и също установихме добра оперативна комуникация с Европейската централна банка. Определени бяха конкретни лица и канали за партньорство от двете страни. В този смисъл, централната банка има готовност да извърши в срок огромния обем техническа работа, свързана с въвеждането на еврото, независимо от очертаващия се по-напрегнат работен график.

В заключение, 2022г. се очертава като година на предизвикателства, но и на възможности за банковия сектор. Постигнатото през 2021г. показва че секторът се намира в силна изходна позиция да посрещне предизвикателствата и да използва по добър начин възможностите.

